

Іванченко Ю.С.,
Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту
України ім. В. Лазаряна

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГО-ЮРИДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ МИТНИХ ОРГАНІВ

Вивчення специфіки професійної діяльності працівників різних відділів митної служби дає можливість прийти до висновку про обов'язкову наявність у них таких чинників, які неможливо замінити іншими. Інакше кажучи, для успішної роботи на митниці її фахівці повинні мати певний ступінь психолого-юридичної компетентності. Розглядаючи компетентність з психологічних позицій А. Ф. Кудряшов дає наступне визначення компетентності: «... прояв єдності знань, досвіду, мистецтва керівництва і творчих, вольових чинників (рішучості, усвідомлення відповідальності, інтуїції), тобто як єдність знань та умінь, серед яких головне – уміння приймати оптимальні або хоча б ефективні рішення...»

А, наприклад, Н.В. Яковлева вважає, що психологічна компетентність – це «... рівень представництва в індивідуальному усвідомленні ієрархічної структури проблемних ситуацій діяльності і володіння методами їх розв'язання».

В західній психології поняття компетентності розроблено відносно ефективного менеджера. Дослідники пропонують багаторівневу модель компетентності. Найвищим рівнем цієї ієрархії є інтегративна компетентність, тобто здатність до інтеграції знань, умінь та навичок і їх використання в умовах навколишнього простору, які швидко змінюються.

На другому рівні, як вважають ці автори, повинна виступати компетентність в емоційній сфері, перцептивна компетентність, концептуальна компетентність і компетентність поведінки.

Третій рівень ієрархії компетентності в емоційній сфері реалізується через здібності до лідерства і до роботи з людьми: допомагати іншим і делегувати повноваження. Перцептивна компетентність проявляється через уміння долати невизначеність, це пошук і аналіз інформації. А концептуальна компетентність розглядається як планування, аналіз кількісної інформації, знання обчислювальної техніки і технології. І, нарешті, поведінкова компетентність розуміється як уміння реалізовувати свої цілі та здібність до новаторської діяльності.

До складу соціально-психологічної компетентності входить уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості й емоційний стан інших людей, обирати адекватні засоби

спілкування з ними і реалізувати ці засоби в процесі взаємодії. Особливу роль тут відіграє здатність поставити себе на місце іншого. Соціально-психологічна компетентність формується в ході освоєння індивідом систем спілкування і включення до спільної діяльності».

Психолого-юридична компетентність митного службовця – це тверді знання своїх прав і обов'язків, всебічне володіння уміннями, навичками і досвідом, вміння їх реалізувати на практиці, підпорядкування своєї поведінки умовам професійної діяльності та швидке і якісне застосування юридичних вимог до клієнтів і підконтрольних осіб. Необхідно розуміти, що психолого-юридична компетентність повинна розглядатись тільки у взаємозв'язку знань та способів реалізації їх в конкретній діяльності працівника певного відділу митного органу.

Враховуючи, що однією з важливих складових якостей особистості митника є здібності до спілкування слід вважати, що ця якість теж повинна бути компонентом психолого-юридичної компетентності.

Психолого-юридичну компетентність митного службовця необхідно розуміти як таку, що проявляється в здібності його усвідомлювати і контролювати свою поведінку, в розумінні поведінки клієнтів, розумінні психологічних механізмів виникнення того чи іншого емоційного стану, володінні механізмами саморегуляції, необхідних для виконання службових обов'язків, в знанні правозастосовчих методів та уміння знаходити адекватні рішення, користуючись своїми юридичними повноваженнями.

Так, 66,7% опитаних митників вважають, що психологічна частина згаданої компетентності повинна включати як обов'язкові наступні компоненти: комунікативні, вольові та інтелектуальні якості. Серед опитаних фахівців митниці 24,1% до цих якостей додають ставлення їх до клієнтів, установку на роботу, особисті інтереси. А ще 9,2% митників компонентами психологічної частини компетентності вважають відношення до життєвих цінностей та відповідальність за своє життя.

Юридичну частину компетентності працівники митних органів бачать в наступних складових: знання своїх прав та обов'язків, митного права та митного кодексу і своїх юридичних повноважень. За ці складові висловилося 69,2% митників; 80,8% вважають, що важливо не тільки знати свої юридичні повноваження, а й уміти їх застосувати в відповідних ситуаціях; приблизно 15% (точніше 14,9%) фахівців додають до цього знання інструкцій, розпоряджень, указів, а 16,9% в компонентах юридичної частини компетентності віднесли і знання Конституції України.